

A Szent-István-Társulat Nagyméltóságú Elnökségének.

Évek óta észlelem, hogy hazánkban a kath. hitélet örvendetes föllendülésével, a szociális és charitativ szervezkedésben megnyilatkozó tevékenységében: nem tart lépést az egyházi tudományosság fejlődése és megbecsülése; minélfogva a szellemek fölötti hatalomért folytatott küzdelemben egyik legjelentékenyebb erőforrás alig értékesíthető.

Minden szakban, a theologia és bölcselet, az egyházi és profán történelem, a társadalmi és természettudományok terén nélkülözzük a nagyobb méretű, összefoglaló vezérmunkákat, melyek a kath. világnézet irányítására útmutatást, oltalmazására fegyvert szolgáltatnak, egyszersmind a világ-irodalom tudományos eredményeit nemcsak fölhasználva, hanem gyarapítva, az egyetemes nemzeti kultúra kincstárát gazdagítják.

Másrészről a kath. időszaki sajtó hasábjain megnyugtatta találkozom a régibb és ifjabb nemzedékhez tartozó jeles munkaerővel, melyek a jelesebb föladatak megoldására (a magam és mások véleménye szerint) főképen azért nem vállalkoznak, mert évek fáradozását követelő nagy művek közzétételére kiadót hiába keresnének, még kevésbbé számíthatnak a jogosan igényelhető kiérdemelt jutalomra.

A remények, melyeket ezirányban a Szent-István-Társulat Tudományos és Irodalmi Osztálya, megalapításakor, keltett, nem mentek teljesedésbe; mert kedvezőtlen pénzügyi helyzeténél fogva hatásos akciót nem fejthet ki: pályázatokat nem hirdethet, megbízásokat nem adhat, sőt a netán följánlott nagyobb munkákat sem volna képes közzétenni.

Magyarországban nagy érdekek gondozását egyesek áldozatkészségének esélyeire bízni nem szabad. Még a M. T. Akadémia is, közel 90 év óta a nemzet kegyence, nagyobb tudományos vállalkozásokra csak állami dotációk segítségével képesítetik.

Kath. intézmény hazánkban ilyen állandó és biztos dotációt csakis a nagyjavadalmasok egyetemességének önkéntes ajánlatától várhat. Ezért már 1894-ben, mikor azok a kongrua-alap megteremtése végett összehívtak, az ország Primásához indítványt nyújtottam be: egyidejűleg olyan alap létesítésére, mely a magyarországi kath. egyház egyetemes kulturai szükségleteire fedezetet nyújtson.

Most, kedvezőbb konjunkturák között, megismételtem indítványomat. Megokolásában kimutattam, hogy míg az újabb kötelezettség a nagyjavadalmasokra jelentéktelen terhet róna, a létesítendő kultur-alap kiszámíthatatlan előnyöket biztosítana. Ugyanis «lehetővé tenné: Rómában az egyházi tudomány és művészet szolgálatára hivatott magyar intézet megalapítását, — a tengődő kath. időszaki sajtó fölvirágoztatását, — a Szent-

István-Társulat Tudományos Osztályában szüklőködő egyházi tudományosság föllendítését, — a születése előtt a halál csiráit magában viselő egyházművészeti tanács életbelépését».

A világ leggazdagabb egyházának vezérférffiai bizonyára lelkes készséggel fogják megadni az alamizsnát, amiért e sorok írója (most már a kath. intelligencia sok száz képviselőjének, a közélet, tudomány és művészet legkiválóbb munkásainak neveivel jegyzett nyilatkozatok alapján, az egyházi tudomány és művészet érdekeinek mintegy meghatalmazott ügyvédje) nyújtja feléjük kezeit, esdve, nem követelve, azon eszmények javára, melyeknek a katakombákban kezdődő kultusza az egyház szent hagyománya, elévülhetetlen dicsősége.

Igy tehát remélhető, hogy a Szent-István-Társulat Tudományos Osztálya a jelezett vezérmunkák sorozatának kiadását a közel jövőben megindíthatja.

Azonban a várható dotáció mintegy a «létminimumot» biztosítva, egyesek áldozatkészségét nem fogja fölöslegessé tenni.

Ezért szerencsém van bejelenteni elhatározásomat, hogy amíg két egyházi javadalmam haszonélvezetében, úgy mint eddig megmaradok, élethossziglan évenként *legalább huszonötezer koronát* fogok, az egyházi tudomány és művészet céljaira, a Szent-István-Társulat pénztárába fizetni, a miről jogérvényesen és visszavonhatatlanul formulázott kötelező iratomat ide csatolom.

Ezen évi járulékaimat a Tudományos Osztály hozzájárulásával általam megállapítandó célokra kívánom fordíttatni. Egyelőre a következőket bátorodom előterjeszteni.

A folyó év március 13-ikán, a Tudományos Osztály elnöke, Giesswein praelatus által egybehívott bizalmas értekezleten (melyben az elnökön és igazgatón kívül, Concha Győző, b. Forster Gyula és Mihályfi Ákos urak vettek részt) javaslataim sorából az találkozott egyértelmű helyesléssel: hogy a Tudományos Osztály *a magyar nemzet középkori kultúrájának* (szent Istvántól Hunyadi Mátyás haláláig) föltüntető munkát, a legkiválóbb szakférffiak közreműködésével, a tudomány mai állásának megfelelő alapossággal, de a művelt nagyközönség igényeihez alkalmazottan, irasson meg és a sokszorosító technika legjobb módszereinek fölhasználása mellett gazdagon illusztrálva, díszesen kiállítva, magyar nyelven és egyúttal esetleg német és francia fordításban bocsásson közre. Ugyanis ilyen munka a magyar faj kivételes kulturai fogékonyságát és a kath. egyháznak a művelődés útjain is érvényesített vezérlő képességét dicsőségesen fogja hirdetni.

Az említett értekezleten hasonlólag összhangzó módon nyilvánult az a fölfogás, hogy utána a sorrendben következék oly munka, mely a magyar kath. egyház sajátos jogi viszonyainak és intézményeinek fejlődését dolgozza föl.

Emellett óhajtom, hogy a Tudományos Osztálynak része legyen a kegyelet tényében, mely egyik lelkes és tudós tagjának, a Konstantinápoly levéltáraiban végzett sikeres kutatások közepett a haláltól korán elragadott dr. Karácson Imrének méltó emléket kíván emelni. Ugyanis a mult év folyamán értesülvén, hogy az ország Miniszterelnöke, kinek megbízásából és pártfogása alatt munkálkodott az elhunyt tudós, az általa gyűjtött nagybecsű történeti anyag fölül rendelkezni készül, magam részére

biztosítottam azt a szerencsét, hogy a kiadás költségeit viselhessem. Mivel ezeknek fedezése most már a Szent-István-Társulat pénztárába fizetendő évi járulékaimat fogja terhelni, lépéseket teszek avégből, hogy a munka a Tudományos Osztály kiadványa gyanánt jelenjék meg.

Ezekután tiszteletteljesen fölkérem a Nagyméltóságú Elnökséget, hogy ajánlatomat elfogadni méltóztassék, a Tudományos Osztályt pedig, hogy amennyiben a kulturtörténeti munka kiadását helyesnek tartja, a munkatervnek és költségvetésnek hozzájárulásommal kidolgozására bizottságot küldjön ki. Megjegyzem, hogy e célra az évi járulékaimból rendelkezésre álló összeg annyi éven át fordítható, illetőleg tartható fenn, amennyit a költségvetés követelni fog; úgy azonban, hogy ez százezer koronát meg ne haladjon.

Wiesbaden, 1912. husvétvasárnapján.

Mély tisztelettel

Fraknói Vilmos.